

פרק ג'

משנה א'

מלבנות התבואה ערוגות של תבואה בצורת מלבן שבין הזיתים הגדלות בין זיתים או שאר אילנות. בית שמאי אומרים: פאה מכל אחד ואחד לבי"ש נותן על כל מלבן פאה כי האילן מפריד ביניהם ויש להם דין של שדה בפני עצמה. בית הלל אומרים: מאחד על הכל נותן פאה אחת לכולם כי נחשבים כשדה אחת. ומודים ב"ש לבי"ה שאם היו ראשי שורות מערבין שאם הערוגות מרובעות ומחוברות שהוא נותן פאה מאחד על הכל כי נחשבים כולם לשדה אחת.

משנה ב'

המנמר את שדהו ושיר קלחים לחים אדם הקוצר את שדהו במקומות בהם התבואה בשלה ויבשה והותיר מקומות שעדיין לחים – לא בשלים וכך נוצרה לו שדה מנומרת. רבי עקיבא אומר: כשבא לקצור מקומות אלו שנותרו נותן פאה מכל אחד ואחד כיוון שהנימור מפסיק נחשבות לשדות נפרדות ומה שקצר קודם זה לא נחשב תחילת קצירה כי עוד לא היתה כל השדה בשלה. וחכמים אומרים: כיוון שנימור נחשב לתחילת קצירה על כן הכל נחשב לשדה אחת ונותן פאה מאחד על הכל. ומודים חכמים לרבי עקיבא בזרע שבת שהוא צמח תבלין ריחני בעל פרחים צהובים או חרדל, בשלושה מקומות כלומר שזרע בשניים או שלושה מקומות מצמחים אלו, שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד שחובה עליו לתת פאה מכל ערוגה כיוון שדרכם להזרע ערוגות ערוגות וכל ערוגה נחשבת לשדה בפני עצמה.

משנה ג'

המחליק בצלים לחים לשוק ומקים יבשים לגרן התולש בצלים לחים למוכרם בשוק ומותיר את היבשים לתולשם בשעת הגורן, הם נחשבים לשני מינים שונים ועל כן נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן, וכן יהיה הדין באפונין, וכן הדין אם השאיר בכרם ענבים לעשותם יין או לצימוקים וחלק בוצר למכור בשוק שנותן לכל סוג פאה בפני עצמו. המדל אדם שעקר מעט זרעים כדי שהנותרים לא יגדלו בצפיפות וכך ישביחו נותן פאה מן המשואר על מה ששייר רק על מה שנשאר ולא צריך לתת פאה גם על מה שעקר כי אין זה נחשב כתחילת קצירה. והמחליק מאחת יד התולש הרבה זרעים ממקום אחד או שהכוונה שתולש הכל לגורן או הכל לשוק, נותן מן המשואר על הכל נותן פאה ממה שנשאר על הכל כי תלישה זו נחשבת לתחילת קצירה.

משנה ד'

האמהות של בצלים בצלים הנשארים בארץ לזריעה מחודשת, לפי ת"ק חייבות בפאה מפני שאם היינו מוציאים אותם הם היו ראויים לאכילה ועל כן דינם כבצל תלוש, ורבי יוסי פוטר מפני שתולשן רק לזריעה ולא לאכילה ורק מהעומד לאכילה נותנים פאה. מלבנות הבצלים – ערוגות של בצלים שבין הירק הגדלות בין ירקות שונים, רבי יוסי אומר: נותן פאה מכל אחד ואחד כיוון שהירק מפסיק ביניהם ועל כן נותן מכל ערוגה בנפרד, וחכמים חולקים ואומרים

שנותן פאה מאחד על הכל מפני שלשיטתם הירק לא עושה הפסק בין הבצלים והכל נחשב המשך אחד.

משנה ה'

האחין שחלקו אחים שחלקו בשדה ירושה מאביהם, כיוון שכל אחד בעלים על חלקו וכתוב פאת שדך שמכל שדה שלך נותנים פאה, על כן נותנין שתי פאות. אבל אם חזרו ונשתתפו, נותנים פאה אחת שכך כתוב ובקוצרכם את קציר ארצכם שאם יש שדה של שותפים נותנים כולם כאחד פאה אחת. שניים שלקחו קנו את האילן בשותפות, נותנין פאה אחת כי שותפים נותנים יחד פאה אחת. שנים שקנו אילן יחד לקח זה צפונו וזה דרומנו, זה נותן פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצמו כיוון שאין להם דין שותפים. המוכר קלחי אילן בתוך שדהו אדם שמוכר אילנות שלמים מלאים בפירות והקונה לוקח את האילן לטעת אותו במקום אחר נותן פאה מכל אחד ואחד הקונה נותן פאה מכל אילן בפני עצמו, כיוון שהקרקע אינה שלו אין האילנות מצטרפים. אמר רבי יהודה, אימתי? מתי אמר ת"ק את הדין שלו בזמן שלא שיר בעל השדה אילנות לעצמו, אבל אם שיר בעל השדה אילנות לעצמו, הוא נותן פאה לכל כיוון שאם התחיל לקצור את האילנות לעצמו חל עליו מיד חיוב פאה על הכל. (אם לא התחיל לקצור חייב הקונה פאה על מה שקנה).

משנה ו'

מה שיעור קרקע החייבת בפאה? רבי אליעזר אומר: קרקע בית רובע שאפשר לזרוע שם רבע קב תבואה חייבת בפאה וטעמו: פאה כמו כלאים, מה בכלאים כתוב שדך לא תזרע כלאים והכוונה לבית רובע אף פאה כתוב לא תכלה פאת שדך הכוונה לבית רובע. רבי יהושע אומר: העושה סאתים כמו שבשכחה כתוב ושכחת עומר בשדה ומדובר בשדה של סאתים גם בפאה חייבים רק אם מוציאה השדה סאתיים. רבי טרפון אומר: ששה על ששה טפחים כמו ערוגה של חמשה זרעונים חייבת בפאה. רבי יהודה בן בתרה אומר: כדי לקצור ולשנות דרך הקוצרים לאחוז בידם מלא כפו קמה ולקוצרה, אם יש מספיק שיכול לתפוס פעמיים ולקצור שדה זו חייבת בפאה. והלכה כדבריו של רבי"ב. רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייבת בפאה כי כתוב פאת שדך ומשמע אפילו כל שהוא. והרמב"ם פוסק כר"ע (1) כי אין למדים הלכה ממשנה. (2) הלכה כר"ע מחברו, וגם קרקע כל שהיא חייבת בביכורים.

מדין תורה כל הלוואה בטילה בשנת שמיטה, ראה הלל שנמנעים העם מלהלוות עמד ותיקן פרוזבול, וזה שטר שאומר שחובו מסור לבי"ד כדי שלא יישמט בשמיטה. אבל אין כותבין פרוזבולים אלא אם יש ללווה קרקע כי על ידי שיעבוד הקרקע חשוב החוב כאילו גבוי ביד בי"ד ועל כן אינו נשמט, ועל זה אומרת המשנה ולכתוב עליה פרוזבול שמספיק קרקע כל שהוא כדי לעשות פרוזבול.

יש נכסים שיש להם אחריות והם קרקעות שאם לווה מכר קרקעותיו יכול המלווה לגבות חובו מהלקוחות, אבל מטלטלין נקראים נכסים שאין להם אחריות כי אם הלווה מכר אותם המלווה לא יכול לגבותם מהקונים. נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף, שטר וחזקה ומטלטלין נקנים במשיכה. אומרת המשנה ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה שאם אמר אדם לחברו קנה מטלטלין אגב הקרקע, כשקונה את הקרקע בכסף, שטר וחזקה כלול בזה גם המטלטלין ומספיק אפילו קרקע כל שהוא.

משנה ז'

בעקבות משנה קודמת דנים עוד בענייני קרקע כל שהוא. **הכותב נכסים שכיב מרע** חולה מסוכן הכותב לתת נכסיו במתנה, וכאשר הבריא רצה אותם בחזרה, אם **שיר קרקע כל שהוא** לעצמו וזה מראה סימן שלא נתן מתנה כי חשש שימות אלא נתן בשביל מתנה, **מתנתו מתנה** על כן המתנה לו חוזרת אליו, ואם **לא שיר קרקע כל שהוא** לעצמו וזה מוכיח שחשב שהולך למות, על כן **אין מתנתו מתנה** והיא חוזרת אליו כי אם היה יודע שיחיה לא היה נותן. שכיב מרע **הכותב נכסיו לבניו** והוסיף בחלוקת הנכסים **וכתב לאשתו קרקע כל שהוא** במתנה כגון שכתב רשימה בה הוא מחלק נכסיו בין בניו וכתב גם לאשתו קרקע כל שהוא והיא שתקה ולא אמרה כלום **אבדה כתובתה** אינה יכולה לגבות כתובתה מנכסים של הבנים אלא רק קרקע זו שלה, כי שתיקתה היא כהודאה שהיא מסכימה לזה שלא תוכל לגבות כתובתה מהנכסים שכתב בעלה לילדים **רבי יוסי אומר: אם קבלה עליה** אם הסכימה להיות שותפה בין הבנים, **אע"פ שלא כתב לה** למרות שלא כתב קרקע בשבילה **אבדה כתובתה** כיוון שכאשר הסכימה להיות שותפה עם הבנים ויתרה על כתובתה.

משנה ח'

כהמשך לנלמד בענין קרקע כל שהוא והכותב נכסיו אומרת המשנה **הכותב נכסיו לעבדו** אדם שכתב שכל נכסיו יהיו של עבדו הכנעני, העבד **יצא בן חורין** מפני שגם הוא בכלל הנכסים וקנה את עצמו עם הכל. **שיר קרקע כל שהוא** אם האדון שיר לעצמו קרקע כל שהוא או אפילו מטלטלין, **לא יצא בן חורין** שלפי ת"ק "לא פלגינן דיבורא" ואם שייר משהו גם את העבד שייר כיוון שכאשר אמר הכל אני נותן לך **חוץ...** יש חילוק בדיבור ואין מחלקים דיבור אלא מבטלים לחלוטין את כל הדיבור. **רבי שמעון** חולק **ואומר**: אפילו אם שייר קרקע כל שהוא **לעולם הוא בן חורין** כי ר"ש סובר "פלגינן דיבורא" שאמנם את הנכסים לא קונה אבל את עצמו קונה. **עד שיאמר הרי כל נכסי נתונין לאיש פלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהם** אם אומר שכל נכסיו קנויים לעבד ולא פירט חוץ ממה אינו קנוי לו לעבד, במקרה זה גם ר"ש יודה שאין העבד בן חורין מפני שהשאיר לעצמו משהו ולא פירט ואולי הכוונה לעבד זה ואע"פ שעבד שווה יותר מאחד מרבוא יכול להיות שבעיניו נחשב כך.

שאלות חזרה – פרק ג'

משנה א'

1) כיצד נותנים פאה ממלבנות התבואה שבין הזיתים?

2) באיזה מקרה מודים ב"ש לב"ה? ומדוע?

משנה ב'

3) "המנמר את שדהו" – מה פירושו?

4) המנמר שדהו נותן פאה מהמקומות שנשארו?

5) באיזה מקרה מודים חכמים לר"ע? ומדוע?

משנה ג'

6) הסבר מה הפירוש: 1) המחליק בצלים לחים 2) המדל 3) המחליק מאחת יד?

7) המחליק בצלים לחים לשוק ומקים יבשים לגרן, מה דינו, ומדוע?

8) מדוע אין נותנים פאה על המודלים?

משנה ד'

9) אמהות של בצלים, חייבות בפאה? ומדוע?

10) מה דינם של מלבנות הבצלים שבין הירק, ומדוע?

11) מה הפירוש: 1) אמהות של בצלים 2) מלבנות הבצלים?

משנה ה'

12) האחים שחלקו – מתי נותנים פאה אחת ומתי נותנים כל אחד בנפרד?

13) כיצד יתכן אילן אחד שחייב בשתי פאות?

14) המוכר קלחי אילן – מה דינו? (הסבר גם הוספת רבי יהודה)

משנה ו'

15) איזה גודל קרקע חייבת בפאה?

16) מה הפירוש: ולכתוב עליה פרוזבול?

17) מה הפירוש: ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה?

משנה ז'

18) הכותב נכסיו שכיב מרע – מתי מתנתו מתנה ומתי לא, ומדוע?

19) האם יכול להיות מקרה שאשה תאבד כתובתה? באיזה מקרה מדובר?

משנה ח'

20) הכותב נכסיו לעבדו – מתי יצא לחורין ומתי לא, ומדוע?

21) מתי לפי ר"ש יוצא בן חורין?